

Javaslatok az Ukrajnából érkezők egészségügyi ellátása terén

Kereken egy éve zajlik Ukrajnában az a borzalmas háború, ami elől menekülve emberek százezrei érkeztek Magyarországra, köztük nagyon sokan édesanyák, gyerekek, idősek és betegek. Az egészséghez való jog alapvető emberi jog, a szakszerű és ingyenes egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés pedig alapvető szükséglet; mindkettő kiemelten fontos a menekülők esetében is.

Egységes, az egészségügyi ellátást is magában foglaló integrációs politika megalkotására van szükség, amely kiterjed az áttekinthető jogszabályokra, gyakorlati útmutatókra, eszközrendszerre és finanszírozásra egyaránt. Fontos az egészségügyi szakemberek migráns-specifikus képzése, az interkulturális kommunikáció megjelenése az egészségügyi képzésben.

Az állam központi feladata az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés biztosítása, ebbe beletartozik a menekülők ellátásának megteremtése is. Ezt a feladatot az állam hamar teljesítette, a jogszabályi rendelkezéseken túl részletes iránymutatások születtek az egészségügyben dolgozók számára arról, hogy az Ukrajnából érkezők jogosultak az ingyenes (azaz nem általuk fizetendő) egészségügyi ellátásokra, és arról, hogy a hozzáférés milyen módon valósul meg (például a különféle tartózkodási jogcímek esetén miként lehetséges az ellátás dokumentálása). Fontos, hogy nem minden Magyarországon tartózkodó ukrán állampolgár menedékes, vannak köztük magyar állampolgársággal (is) rendelkezők (kettős állampolgárok), és olyanok is, akik nem jogosultak a menedékes státuszra, mert 2022. február 24. előtt, vagy nem közvetlenül Ukrajnából érkeztek Magyarországra (őket befogadottként ismerik el). A kezdeti nehézségek után döntés született az Ukrajnából elmenekült, magyarországi lakóhellyel nem rendelkező kettős állampolgárok egészségügyi ellátásának rendezésére, de a befogadottak csupán sürgős szükség esetén jogosultak egészségügyi ellátásra.

Az Ukrajnából elmenekültekre vonatkozó jogszabályok kiegészítik az általános egészségügyi szabályokat. Ugyanakkor speciálisabb esetekben (például állandó fekvőbeteg ellátás, függőség kezelés, rehabilitációs ellátások) az egészségügyi ellátás korlátai (az, hogy nem teljeskörű ellátásra jogosultak az Ukrajnából elmenekült ukrán, magyar és egyéb állampolgárok), valamint az információhiány, a nehezen áttekinthető jogi szabályozás vagy a kiforratlan gyakorlat nehezíti a hozzáférést bizonyos ellátásokhoz. **Szükséges ezeknek a speciális eseteknek is a tisztázása, az egészségügyi ellátás biztosítása, és a szakma, az érintettek, illetve a segítőik és a befogadó társadalom széleskörű tájékoztatása.**

Az egészségügyi probléma fokozottan kiszolgáltatottá tesz és ezt tovább növeli, ha az ellátást igénylőnek nincs közös nyelve az egészségügyi szakemberekkel. **Szükséges lenne egy kiszámíthatóan működő egészségügyi tolmács szolgáltatás orvosok részére, aminek a megszervezésében mind az állami szereplőknek (döntéshozóknak, hatóságoknak), az önkormányzatoknak, a civil és egyházi szervezeteknek, önkénteseknek, illetve a befogadó társadalom tagjainak is feladata van.** Erre a problémára reagálva az Ukrajnából elmenekültek támogatására a kormányzat létrehozott telefonos tolmács szolgáltatást, ez azonban a gyakorlati tapasztalatok alapján nem működik zökkenőmentesen, sokszor nem érhető el, továbbá a szolgáltatás létezéséről sok esetben nem is tudnak az egészségügyi

szolgáltatók, és a menekültek sem. Sok tolmács szakember ajánlotta fel önkéntes kapacitásait különféle egészségügyi intézményeknek, ám ezek az erőforrások esetlegesen és végesek.

A menekülők súlyos traumákat élhetnek át, már maga az otthon elhagyása, a bizonytalanság és az otthonmaradottakért való aggodalom is komoly mentális megterhelést jelent, sokan szemtanúi voltak haláleseteknek, átélhették szeretett személyek elvesztését. **A szomatikus tünetek kezelése, a sérülések ellátása mellett az Ukrajnából érkezettek számára szükséges biztosítani a - nyelvi, kulturális háttérre érzékenyen reflektáló - ingyenes pszichológiai és pszichiátriai támogatáshoz való hozzáférést.** Rengeteg önkéntes felajánlás érkezett szakemberek részéről, ezek ugyanakkor nem pótolhatják az állami szerepvállalást a lelki egészség biztosításában.

A munkát vállaló menedékesek kötelessége, hogy TAJ-számot igényeljenek. A gyakorlatban problémát jelent az, hogy érvényes úti okmány (illetve olyan okmányok - pl. személyi igazolvány - amivel egy menedékes nem rendelkezhet) szükséges a TAJ kártya igényléséhez, mert a menekülők nem mindig rendelkeznek érvényes útlevéllel és ennek a kiállítása az ukrán hatósági ügymenet akadozása miatt rendkívül nehézkes. **Javasoljuk, hogy az érvényes útlevéllel nem rendelkező menedékes munkavállalók - a menedékes tartózkodási engedély birtokában - úti okmány nélkül is igényelhessenek TAJ kártyát, ha számukra az úti okmány beszerzése aránytalan nehézségekbe ütközik.** Ez a megoldás az egészségügyi ellátás biztosításán túl meggyorsítaná a munkába állást, így támogatva az önálló magyarországi életkezdést és életvitelt és a sikeres integrációt.

Kiemelten fontos az egészségügyben dolgozó szakemberek készség- és kompetencia fejlesztése, ismereteinek bővítése annak érdekében, hogy eszközöket kapjanak ahhoz, hogy az Ukrajnából elmenekültek számára az egészségügyi állapotuknak, igényeiknek megfelelő ellátást tudják biztosítani. A jogszabályi előírás, gyakorlati útmutató mellett ezek az ismeretek, gyakorlatok, intézkedések segítik elő azt, hogy az Ukrajnából elmenekültek (és más külföldiek) valóban az őket megillető ellátásban részesüljenek. E feladat valamennyi szereplő: az állami döntéshozók, hatóságok, az önkormányzatok, egészségügyi szolgáltatók, civil szervezetek, önkéntesek együttműködését kívánja.

A Menedék Egyesület 27 éve dolgozik a hazánkba érkező külföldiek társadalmi integrációjának támogatásán egyéni segítségnyújtással, közösségi programok szervezésével, kutatási programok megvalósításával és szakpolitikai ajánlások kidolgozásával. Az orosz katonai invázió kezdete óta számos Ukrajnából elmenekült embernek segítettünk egyéni tanácsadással, az egészségügyi szolgáltatók tájékoztatásával, szakpolitikai ajánlások kidolgozásával annak érdekében, hogy az őket megillető egészségügyi ellátáshoz hozzáférjenek. Szívesen közreműködünk a Magyarországon élő külföldiek egészségügyi ellátására vonatkozó szakpolitikák kidolgozásában is.